

**Ki a jelentős magyar filozófus?
Relevanciakritériumok és kánonalkotás
a 19-20. századi magyar filozófia
történetírásában**

Fotó és dizájn: V.P.A.

ABSZTRAKTKÖTET

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
Filozófiai Intézet

Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Filozófiai Intézet

Budapest

2019

Szerkesztők:

Varga Péter András (Bölcsészettudományi Kutatóközpont)

Szabados Bettina (Bölcsészettudományi Kutatóközpont/Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Kiadja és sokszorosította a Bölcsészettudományi Kutatóközpont (BTK) Filozófiai Intézete (1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.). Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató (BTK). Tördelés és előkészítés: Szabados Bettina, Varga Péter András. Borítókép és -grafika: Varga Péter András.

© Az előadók (az absztraktok tekintetében) / a szerkesztők (a többi rész tekintetében), 2019.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, valamint a fordítás jogát is, az egyes absztraktokat illetően is. Csak a tudományos idézés szabályai szerint használható!

Szakmailag lektorálták: A szerkesztők.

Utoljára módosítva: 2019. 10. 24.

ISBN 978-963-416-195-0

Tartalom

Előszó	5
A filozófiatörténet-írás kánonképzési problémái	6
Mészáros András (FÚ SAV).....	6
<i>Ki a jelentős magyar filozófus?</i>	6
Székely László (BTK FI)	6
<i>A filozófiatörténeti relevancia típusai</i>	6
Mester Béla (BTK FI).....	7
<i>A magyar filozófia nyelve és európai kontextusa</i>	7
Frenyó Zoltán (BTK FI)	8
<i>„A filozófusok szenátusa.” Szempontok a magyar filozófiai kánon problémájához</i>	8
Hoppál Bulcsú (NKE).....	9
<i>A kánonképződés egy példája – Pauler Ákos és iskolája</i>	9
Turbucz Péter (MNL).....	9
<i>Fikció és valóság, azaz miért nem Alexander Bernát a legismertebb magyar filozófus?</i>	9
A filozófiatörténet szervezőelvei	10
Fehér M. István (ELTE BTK).....	10
<i>Filozófia és filozófiatörténet(-írás). Alapelvek, módszerek, kritériumok</i>	10
Demeter Tamás (BTK FI/PTE BTK).....	11
<i>A filozófiai kánonképzés lehetőségei</i>	11
Recepció- és hatástörténet	12
Perecz László (BME GTK/ELTE GTI).....	12
<i>Filozófus – irodalmár – filozófus. A Palágyi-recepció alakváltozásai</i>	12
Varga Péter András (BTK FI)	12
<i>Hungarikum-e a fenomenológia? A hatás, az eredetiség és a relevancia alakváltozatai Edmund Husserl és Palágyi Menyhért kapcsolatának példáján</i>	12
Historiográfiai esettanulmányok	14
Zuh Deodáth (BTK FI).....	14
<i>Ki olvas ma Hauser Arnoldot? A félrecsúsztott recepció problémája</i>	14
Golden Dániel (BTK FI)	14
<i>A racionális rekonstrukciók fogságában - Lakatos esete a filozófiatörténettel</i>	14
Hévizi Ottó (BTK FI/DE BTK).....	15
<i>Stílusok a gondolatban. Zalai Béla: egy múlt, amely később lett jelen</i>	15

Balogh Brigitta (PKE GTK / ELTE BTK) Kemény Bertalan (ELTE BTK).....	15
<i>Dienes Valéria és a magyar filozófiatörténeti kánon</i>	15
Szabados Bettina (BTK FI/ELTE BTK).....	16
<i>És Lukács György hová álljon? Egy kísérlet margójára: Lukács György helye a magyar filozófiatörténetben</i>	16
HELYSZÍNTÉRKÉP	17
PROGRAM	18

Előszó

Ki a jelentős magyar filozófus? Relevanciakritériumok és kánonalkotás a 19-20. századi magyar filozófia történetírásában

A tizenkilencedik-huszedik századi magyar filozófiát nemcsak történelmi viszonytagok jellemezték, hanem az arra irányuló filozófiatörténet-írói kutatás is szélsőségek között mozgott. A kánonképzésre és -átalakításra vonatkozó ismételt kísérletek felvetik annak kérdését, hogy milyen kritériumok mentén jelöljük ki filozófiatörténet-írásunk centrális figuráit, illetve módszertanilag hogyan viszonyuljunk a magyar filozófusok relevanciájának meghatározására irányuló, szüntelenül visszatérő igényekhez.

Az absztraktkötet alapjául szolgáló konferenciánkra olyan előadók jelentkezését vártuk, akik a tizenkilencedik és a huszedik századi magyar filozófia történetéből választott esettanulmány alapján vagy közvetlen módszertani irányultságú előadásban foglalkoznak azokkal a problémákkal, melyeket a filozófusi teljesítmény történetírói értékelése, a történetírói szelekció és narratívaszervezés, valamint a kifejezetten az erre a dilemmára reflektálni próbáló modern filozófiatörténetírói módszertanok vetnek fel a magyar filozófiatörténet kontextusában, kezdve a tizenkilencedik század elején szerveződő professzionális filozófiai élettől (Kant-vita, Hegel-vita) egészen 1989-ig. Hiszen a magyar filozófiatörténet-írás egyik remélhető hozadéka talán éppen abban rejlik, hogy saját filozófiatörténeti tradícióink megismerésének igénye a filozófiatörténet-írás módszertani problémáival való közvetlen konfrontációra késztet minket.

Szabados Bettina (Bölcsészettudományi Kutatóközpont/Eötvös Loránd
Tudományegyetem)

Varga Péter András (Bölcsészettudományi Kutatóközpont)

A filozófiatörténet-írás kánonképzési problémái

Mészáros András (FÚ SAV)

Ki a jelentős magyar filozófus?

Az előadás azt a kérdést járja körül, hogy milyen kritériumok mentén válhatott valaki magyar filozófussá a 19. században. Miközben két kanonizáló stratégiát mutat be. Az iskolai és a nyilvános filozófia kettéválásával, valamint a filozófia anyanyelvűsítésével és a filozófia kulturális funkciójának a kiemelésével a 19. század elején meghatározóvá válik a nemzeti filozófia diskurzusa. Ez a diskurzus az egyik oldalon kizár a magyar filozófiából bizonyos szerzőket, a másik oldalon pedig meghatározza, hogyan lehet beszélni a magyar filozófiáról. A filozófiatörténeti narráció aztán kanonizál némely szerzőt, másokat pedig mellékvágányra helyez. Ennek egyik folyamánya a protestáns filozófiatörténetírásban a kantiánus vonal felerősítése, valamint a fejlődéselvű narratíva, amelyik az eredeti magyar rendszer kialakítását tűzi ki, mint elérendő célt.

Székely László (BTK FI)

A filozófiatörténeti relevancia típusai

A hagyományos filozófiatörténet által meghatározónak tartott filozófusok jelentőségének megítélése nem jelent sem módszertani, sem tartalmi problémát, hiszen kevés kivétellel már kortársaik elismerték őket, és ez az elismertség mind az őket követő generációk, mind a jelenkor részéről megmaradt. Részben igaz ez azokra - az előbbiekhöz képest kivételt képező - alkotókra is, akik ugyan a maguk korában ismeretlenségben maradtak, vagy ha ismertek is voltak, nélkülözték a kortársak elismerését, de a mai filozófiatörténeti standardok szerint jelentős gondolkodóknak számítanak: ők azért kerülhettek be a filozófiatörténet kiemelkedőként megítélt személyiségei közé, mert a következő generációk fölfedezték és elhelyezték őket a filozófiatörténet Pantheonjában.

Egészen más a helyzet azokkal a filozófusokkal, akiket sem a kortársak, sem a következő generációk nem emeltek be a „nagyok” közé: náluk éppen az előbbieket jelentőségét adó tényezők hiányoznak. Ezért ha a filozófiatörténész a standard értékhierarchia szerint kevésbé értékelt, a kortársak árnyékában maradt vagy a következő generációk által elfeledett filozófusok jelentőségének megítélésére vállalkozik, összetett problémakomplexumba ütközik – s

különösen így van ez, ha egy ilyen gondolkodót a kialakult értékhierarchiában elfoglalt helyénél előrébb szeretne mozdítani. S ez igaz mind a nagy filozófiai nemzetek kevésbé ismert gondolkodóinak (így pl. Kant kevésbé respektált német kortársainak), mind a filozófia területén megkésett, vagy kevésbé termékeny nemzetek filozófusainak esetében. Előadásom első felében arra hívom föl a figyelmet, hogy amikor ilyen, a filozófiatörténet meghatározó személyiségei közé nem besorolt, de a filozófia területén alkotó személyiségek filozófiatörténeti jelentőségével foglalkozunk, a relevancia eltérő típusait különböztethetjük meg, s ennek megfelelően összetett szempontok alapján kell ítélnünk. Előadásom második felében e relevanciátípusok és a hozzá tartozó kritériumok jegyében két magyar filozófussal, Palágyi Menyhérttel és Lukács Györggyel fogok foglalkozni, s amellet érvelek, hogy míg Palágyi jelentősége nagyobb annál, mint amit ismertsége és elismertsége alapján föltételezhetnénk, Lukács György – legalábbis a marxista fordulata utáni műveit tekintve - túlértékelt.

Mester Béla (BTK FI)

A magyar filozófia nyelve és európai kontextusa

A filozófia magyar nyelvének megalkotására vonatkozó törekvések a korábbi fontos, de egymástól elszigetelt kísérletek után a magyar Kant-vita (1792–1822) idején, jellemzően a vita második felében váltak rendszerszerűvé. A nyelvváltás folyamata megváltoztatta a magyar filozófusok célközönségét; az egymással latin nyelven értekező szakfilozófusok európai hálózata helyett a magyarul olvasó művelt közönség szélesebb rétege számára kezdtek fogalmazni a szerzők, amely közönség azonban jellemzően már csak az éppen ekkor kialakuló modern nemzeti műveltség korlátozott keretei között tájékozódott. Filozófiai történetírási hagyományunk később, főként az irodalomtörténet mintájára, a magyar nyelvűség mint érték szempontjából beszélte el a nyelvváltás történetét; így a filozófia magyar nyelvén, terminológiájának kidolgozásán munkálkodó szerzők kerültek előtérbe, miközben a nemzetközi diskurzusban továbbra is részt venni törekedő, továbbra is latinul publikáló vitapartnereik egykori nemzetközi vonatkoztatási rendszerükkel együtt háttérbe szorultak. Tervezett előadásomban ennek a folyamatnak a kezdetét és főbb vonásait igyekszem megrajzolni, miközben érintem azt a jelenséget is, hogy a magyar(rá váló) diskurzuson, különösen a vitákon belül a nemzetközi kapcsolatok, főként a vitapartner európai kapcsolatainak leírása is funkcióváltáson megy keresztül, egyfajta instrumentalizálódás következik be.

Jánosi József S.J. szerint: „A filozófia az emberi szellem legnagyobbjainak időnfelüli szenátusa.” Úgy vélem, ez a legfőbb kritérium arra nézve, hogy ki tartozik igazán a filozófia történetébe. Az az igazi filozófus, aki áttör azon a határon, amelynél az átlagos gondolkodás megáll. A nagy filozófusok közösségére egy kettősség jellemző: 1) ők értik meg egymást igazán, 2) köztük van a legélesebb ellentét. Ez a filozófusok első, legfőbb szintje. A második szint a filozófiai kultúra értékes fenntartóinak hatni tudó közössége. A harmadik szintbe tartoznak azok, akiket filozófián kívüli tényezők, mindenekelőtt a hatalom, a korszak, stb. emelnek be a filozófia történetébe. Ezek a szintek természetesen találkozhatnak is.

A magyar filozófia történetének vannak eredeti alkotó szellemei, ezek köre mindazonáltal nem nagyszámú. Ezért a magyar filozófia története szélesen és mélyen kell, hogy merítsen a filozófiai kultúra ápolóinak értékes munkásságából, egyfajta filozófiai irodalomtörténetté alakulva, amelynek fontos kultúrtörténeti jelentősége van. További problémákat jelentenek a filozófiák és világnézetek viszonyának kérdései, egyes időszakok vezér-diszciplínáinak okai, nemkülönben a külső hatások és a belső igények viszonyának témája, a filozófia nemzeti karakterének lehetősége vagy szükségtelensége.

Úgy vélem, egységes és végleges kritérium-rendszert nem lehetséges kidolgozni, ugyanakkor, amikor egy elkötelezetten érték-orientált tárgyalás kidolgozása lehetséges. Utóbbinak azonban feltétele, hogy filozófiai íróink túllépjenek filozófiai műhelyeik zárvány-jellegén, más szóval tudomást vegyünk meglévő különböző hagyományainkról. Ez azt jelenti, hogy a nagy filozófusokra jellemző kettősséget a magunk szintjére is leszállítsuk és érvényesítsük: bár az ellentét megvan, a méltánylásnak is hangot adunk.

„A filozófust nehéz dolog világosan megpillantani” – mondja Platón, mindenesetre vele szólva az tekinthető annak, aki „gondolatilag mindig a létező formáján csügg”.

Dolgozatomban Pauler Ákos szellemtörténeti helyét fogom megvizsgálni abból a szempontból, hogy saját bölcselete milyen változásokon ment keresztül az 1918-as és 1919-es események után, azaz, tulajdonképpen hogyan írta át saját kánonját. A kánonképz(őd)ésre példa az is, ahogy az I. világháború után Pauler tanítványi körének egy jelentős része hogyan és miért jutott pozícióhoz, hogyan volt képes hirtelen a semmiből iskolát teremteni Pauler.

Az 1920-as 30-as évek vitathatatlanul legjelentősebb gondolkodója volt Pauler Ákos. Kérdésem mégis az, hogy mit is jelentett ez valójában az egyetemi berkeken kívül, szellemtörténeti szempontból milyen közéleti-politikai relevanciája lehet egy filozófiai kánonnak?

A tervezett – esetenként provokatív kérdéseket és válaszokat is felvállaló – előadás a hazai filozófiatörténeti kutatás aktuális állása, valamint az ismert Alexander-narratívák és levéltári források alapján bemutatja, hogy ma miért nem Alexander Bernát a legismertebb magyar filozófus. Feltérképezi a lehetséges hazai okokat, továbbá lehetőségeihez mérten rávilágít, hogy az elmúlt száz évben miként alakultak ki azok a ma ismert Alexander képek, amelyek a legutóbbi időkig sok esetben gátat szabtak a filozófus „népszerűségi indexe” folyamatos növekedésének. A gondolatmenet az életút és a recepció általam fontosnak tartott évszámai keresztmetszetében halad kötetlen formában az alábbiak szerint: 1908–1910, 1914–1918, 1919–1923, 1927–1930, 1945, 1969, 1986, illetve röviden az 1990 utáni időszak releváns eseményei vizsgálata.

A filozófiatörténet szervezőelvei

Fehér M. István (ELTE BTK)

*Filozófia és filozófiatörténet
(-írás). Alapelvek, módszerek,
kritériumok*

A kérdésre, „Ki a jelentős magyar filozófus?” kétfajta módon lehet választ adni. Egyrészt úgy, hogy megnevezünk bizonyos személyeket (mondván, „X.Y. nagy magyar filozófus”), másrészt úgy, hogy nem személyeket nevezünk meg, hanem kritériumokat, amelyek alapján azután a személyek azután kiválasztásra kerülnek. A kétfajta mód tehát összefügg. A kritériumokat is lehetséges egyszerűen csak megnevezni, ám az esetek többségében megpróbáljuk egyúttal megindokolni, megalapozni őket. A kritériumok végső megalapozása (*Letztbegründung*) nem lehetséges, a legtöbb, amit el lehet érni – s ez nem kevés –, az, hogy megpróbáljuk hihetővé, plauzibilissé, elfogadhatóvá tenni őket, s ily módon (vagy más módon) megpróbálhatunk rokonszenvet kelteni irántuk.

Előadásom első részének fő tézise az, hogy a kérdést, „Ki a jelentős magyar filozófus?”, helyettesítsük a „Ki a jelentős hazai filozófus?” kérdéssel, azaz a „magyar” helyébe állítsuk a „hazai”-t, s a továbbiakban ez utóbbit tematizáljuk. Hiszen ha a „magyar” jelzőnek van jelentősége, akkor ennek egyik fő oka az, hogy – számunkra, magyarok számára – a „magyar” egybeesik a „hazai”-val. Egy cseh vagy román vagy német számára a kérdés, „Ki a jelentős magyar filozófus?”, egészen másképp vetődik fel, mint a mi számunkra, miként a „Ki a jelentős cseh filozófus?” kérdés is csehek számára egészen mást jelent, mint a mi számunkra. A „magyar” megjelölésen az esetek jelentős részében úgyis „hazai”-t értünk, s ezt az implicit megértést lehetne akkor explicitté tenni (ahol is termékeny kiindulópont lehet a „*das Eigene*” – „*das Fremde*” fenomenológiai fogalompárja). Egy másik síkon meggondolandó – s erősen kontextusfüggő –, hogy az „Immanuel Kant nagy filozófus volt” állításhoz képest milyen különbséget, milyen esetleges többletet jelent az „Immanuel Kant nagy német filozófus volt” állítás. Egy a „Ki a jelentős magyar filozófus?” kérdésre adott válasz eszerint akár úgy is hangozhat: „az, aki jelentős filozófus” vagy – ami ezzel többé-kevésbé egyjelentésű –: „akit a (magyar) filozófusok közössége annak tart”.

Előadásom második részében filozófia és filozófiatörténet(-írás) sokrétű viszonyát és összefüggését próbálom egy bizonyos – hermeneutikai – szempontból szemügyre venni.

Mértékadó ebből a szempontból a fiatal Heidegger egyik kézírata, ahol ez az összefüggés, kölcsönös meghatározottság a következő állításban jelenik meg: „Egy interpretáció eredetiségét az a sajátlagos bizonyosság határozza meg, amellyel a filozófiai kutatás önmagát és feladatait birtokolja. Az az elképzelés, amelyet a filozófiai kutatás önmagáról és problematikája konkretizációjáról alkot, már eldönti a filozófia történetéhez való alapvető hozzáállását is” (GA 62, 347.). Amilyen a filozófiád, olyan a filozófiatörténethez való viszonyod – így lehetne jelen konferencia összefüggésben a heideggeri állításban rejlő összefüggést értelmezni.

Demeter Tamás (BTK FI/PTE BTK)

*A filozófiai
kánonképzés lehetőségei*

“Kánont képzni”: oximoron. Az eszmetörténet természetes alakulása során kánonok – irodalmi, tudománytörténeti, filozófiai stb. kánonok – vagy képződnek organikusan, vagy nem. A kánonképzés szándéka akkor jelentkezik, ha az eszmetörténet belviszonyai maguktól nem termelnek ki kánont, ám valamilyen külsődleges, azaz nem eszmetörténeti nyomás hatására az igény mégis megjelenik. Ez a külsődleges nyomás rendszerint ideológiai: így van ez a filozófiatörténet „új narratíváira” (<http://www.newnarrativesinphilosophy.net/about.html>) megjelenő igény esetében, és így van ez a „magyar filozófiatörténet”-re vonatkozó igény esetében. Az „ideológiai” jelző az én számból nem pejoratív, hanem természetes jelenségre utal: történetileg tekintve gyakran megmutatható, hogy a legértékmentesebbnek tűnő intellektuális vállalkozások háttérben is meghúzódnak a vállalkozást motiváló vagy éppen korlátozó értékek. A jelen előadásban a magyar filozófiatörténet-írást motiváló értékekre szeretnék pillantást vetni, elsősorban reflexíve, a saját, azaz a „szociologizáló hagyomány” (re)konstrukciójára irányuló vállalkozásom tekintetében: igyekszem tehát megfogalmazni azokat az értékeket, amelyek ezt a vállalkozást motiválják.

Recepció- és hatástörténet

Percz László (BME GTK/ELTE GTI)

*Filozófus – irodalmár – filozófus
A Palágyi-recepció
alakváltozásai*

Az előadás Palágyi Menyhért recepcióját tekinti át. Palágyi a magyar gondolkodástörténet régóra számon tartott és magasra értékelt alakja. Életében kifejezetten ismert szereplőnek számít, közvetlenül halála után sokan meg is emlékeznek róla, majd alakja jó időre feledésbe hullik. Előbb az irodalomtörténészek indítják meg újráfelfedezésének folyamatát, majd megindul filozófiai kanonizációja is. Az áttekintés a legfrissebb fejleményig, a közelmúltban megjelent nagyszabású Palágyi-válogatás megjelenéséig követi végig a recepció folyamatait.

Varga Péter András (BTK FI)

*Hungarikum-e a fenomenológia?
A hatás, az eredetiség és a
relevancia alakváltozatai
Edmund Husserl és Palágyi
Menyhért kapcsolatának
példáján*

Ha hihetnénk az 1928-1929 téli szemeszterét Freiburgban töltő William Ralph Boyce Gibson ausztrál filozófus hazánkban kevésbé ismert beszámolójának, miszerint az akkor a pályája zenitjéhez érkezett Edmund Husserl neki „az egész Klages-Palágyi mozgalma”-t jelölte meg a fenomenológia „legextrémebb ellenfelé”-nek, hozzátéve, hogy személyesen ismerte Palágyit, ezt a „vad elmét” (habár nem volt túl jó kapcsolata vele), akkor aligha kellene sokat gondolkodnunk, hogy a „P” betűnél kinek ácsoljunk piedesztált a magyar filozófia megépítendő panteonjában.

Nem ez volt az első, sőt nem is az utolsó alkalom, hogy Palágyi neve szuperlatívuszok babérkoszorújával övezve hangzott el (az ugyanebben az évben megjelent *Tolnai Új Világlexikona* szerint pl. Palágyi „munkásságával világhírű lett a tudományos világban s eszméi terjedőben vannak”); sőt Palágyi 1900 és 1903 közti németországi tartózkodása kapcsán – amire Husserl utólag szemérmesen csak úgy emlékezett, hogy „ő vezette be Palágyit [Bernard] Bolzano [filozófiájába]”, amely helyzetet azonban annak idején ő is úgy értelmezett, hogy Palágyi őt

éppenséggel Bolzano plagizálásával vádolta volna meg – egyes mai filozófiatörténészek még arról is értekeznek, hogy Johannes Daubert révén Palágyinak oksági szerepe lett volna az egyetemes Fenomenológiai Mozgalom kialakulásában.

Előadásomban ezeket a hatástörténeti és tárgyszintű filozófiatörténeti alakzatokat szeretném megvizsgálni a magyar és egyetemes filozófiatörténeti relevanciatulajdonítás esettanulmányaként. E vizsgálódás lehetséges tanulságai talán nemcsak Palágyi és a Fenomenológiai Mozgalom historiográfiájának kontextusában fogalmazhatók meg, hanem arra is rámutathatnak, miként szolgálhatnak a Palágyira és más magyar filozófusokra vonatkozó, önkéntelenül is felmerülő relevanciakérdések egyfajta módszertani fullánkként, ami rákényszeríthet bennünket a filozófiatörténet-írás módszertani problémáival történő konfrontációra, egyúttal anyagot is szolgáltatva e filozófiai reflexióhoz.

Historiográfiai esettanulmányok

Zuh Deodáth (BTK FI)

*Ki olvas ma Hauser Arnoldot?
A félrecsúszott recepció
problémája*

Előadásom egy esettanulmányt mutat be. Annak központi figurája Hauser Arnold, aki sajátos eszmétörténeti pozíciót töltött és tölt be. Életművének recepciója gazdag és változatos, sőt azt lehet mondani, hogy a századforduló Magyarországon szocializálódott művészetteoretikusok között is kiemelkedő. Hauser elsődleges pedigéje (és legfontosabb műveinek karaktere) szerint művészetszociológus, illetve művészettörténész, azonban sem a művészetszociológia, sem pedig a művészettörténet nem tekint rá tudománytörténetének meghatározó alakjaként, annak ellenére, hogy bizonyos korszakokban játszott fontos szerepét elismeri. A legpozitívabb megítélésre ellenben filozófiatörténészek körében talált, mindezt mégis úgy, hogy sem a művészetfilozófia genuin nagyságai közé nem sikerült bekerülnie, de a lokális (értsd: magyar) kontextusban is csak rövid ideig volt széles körben ismert. Ennek a változatos és kontrasztos recepciótörténetnek a tanulságait igyekszem összefoglalni. Hauser megítélésének számtalan olyan aspektusa van, amelyre főleg szociológiai és tudománypolitikai magyarázatot lehet adni. Van viszont több olyan probléma, amelyhez a filozófiatörténetírás elmélete felől lehet érdemben közelíteni. Úgy vélem, hogy a legfontosabb kérdés, amely megválaszolásra vár, a következő: nem lehet-e az, hogy az életmű hangsúlyainak kitételében a recepció bizonyos értelemben félresiklott, és ezek korrekciójában maga a szerző sem tudott hatékonyan közbeavatkozni? Ha igen, akkor milyen alternatív olvasat adható Hauser művészetelméleti munkájának megítélésében. Illetve mennyiben érdemes inkább filozófiaként olvasni azt, amire eddig a történettudomány és egy bizonyos módon értett társadalomtudomány szemüvegén keresztül tekintettek?

Golden Dániel (BTK FI)

*A racionális rekonstrukciók
fogságában – Lakatos esete a
filozófiatörténettel*

Lakatos Imre jellegzetesen huszadik századi magyar értelmiségi pályája több szempontból komoly kihívások elé állítja a filozófiatörténet-írást. Csak néhány azon dilemmák közül, amelyek Lakatos értékelését (is) alapvetően befolyásolják: magánemberi bűnök vs

filozófusi erények; kétes magyarországi sikerek vs látványos angliai karrier; ismeretlen zsengek magyarul vs elismert írások angolból visszafordítva; késleltetett hazai recepció vs lecsengő nemzetközi reputáció; filozófiai iskolákhoz tartozás vs egyedi gondolkodói teljesítmény; diszciplináris beágyazottság vs formabontó eredetiség. Az előadásban azt igyekszem megmutatni, hogy a hangsúlyok eltolódása mentén hányféle radikálisan eltérő narratíva konstruálható ugyanazon filozófiai életműre vonatkozóan.

Hévizi Ottó (BTK FI/DE BTK)

Stílusok a gondolatban
Zalai Béla: egy múlt, amely
később lett jelen

Az előadásban tanulmányozandó eset Zalai Béláé, aki köztudottan a múlt század eleji fenomenológia és rendszerelmélet leginvenciózusabb magyar gondolkodója. Jelentőségéhez azonban az is hozzátartozik, hogy elsőként veti fel a stílusfogalom kiterjesztését a teoretikus gondolkodásra, előlegezve azokat, akik az intelligenciastílusok és metastílusok vizsgálatával új távlatokat nyitnak majd a filozófiai tér tagolt, de nem korlátlanul multiplifikálható felfogása felé. Az előadás a stílus fogalmának kontextusában főleg Zalai Perszeverancia-írásával foglalkozik. Zalai kontribúciója a filozófiai tér stílusérzékeny elgondolásához a konferencia kánon-témája szempontjából következők miatt érdemel figyelmet. Egyrészt: itt egy későbbi filozófiai irányhoz egy száz évvel korábbi elgondolás szolgál reprezentatív és megvilágító esettel. Másrészt, Zalai példája mutatja, hogy egy elképzelés akkor is jelentős lehet, ha nincs birtokában az egzakt leíráshoz szükséges filozófiai szótárnak. Harmadrészt, a Zalai-esettanulmány alkalmas arra, hogy eltűnődni, hogy a kánonalkotásnak lehet-e általánosabb, formaibb szempontja annál, amit a korfüggő, aktualizáló értékrendek, irányzati módszer-sovinizmusok kínálnak, továbbá, kanonizálási szempontból nem indokolt-e különbséget tenni filozófiai jelentőség és filozófusi jelentékenység közt.

Balogh Brigitta (PKE GTK / ELTE BTK)
Kemény Bertalan (ELTE BTK)

Dienes Valéria és a magyar
filozófiatörténeti kánon

Dienes Valéria nevével a magyar filozófiatörténeti kánonban csaknem kizárólag fordítói tevékenysége kapcsán találkozhatunk, különös tekintettel Bergson-fordításaira, illetve Bergson eszméinek magyarországi elterjesztésében játszott szerepére. S bár teológiai kontextusban

vallásfilozófusként is számon tartják, filozófiai oldalról észlelhető némi távolságtartás ezzel a besorolással szemben.

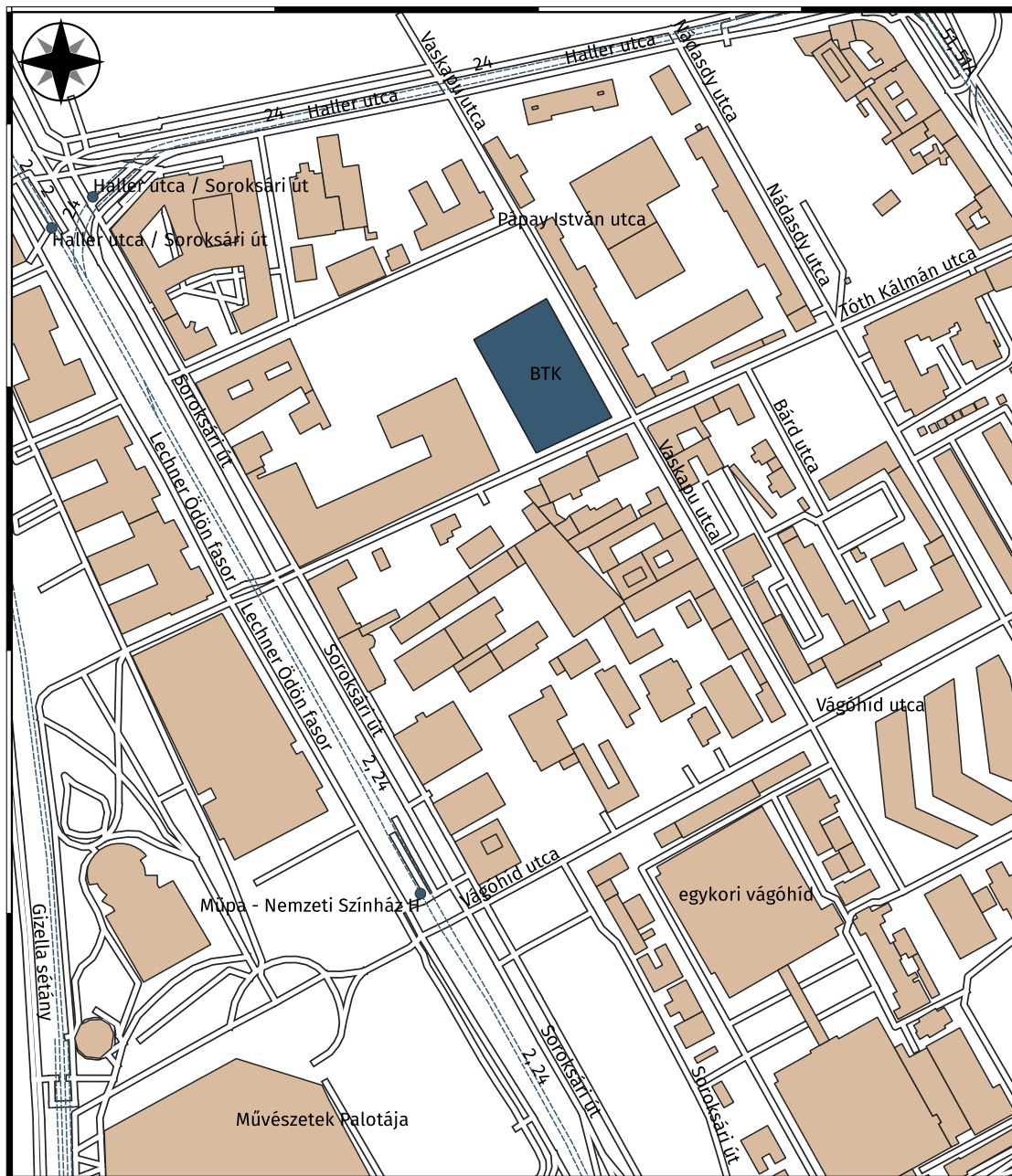
Tézisünk szerint Dienes a 20. századi magyar filozófia egyik saját jogon is jelentős, a maga nemében originális teljesítményt felmutató alakja, ezért a filozófiatörténeti kánon az ő életművének vonatkozásában kiegészítésre szorul. Esettanulmányunkban részben e tézis mellett érvelünk, részben pedig megkíséreljük feltárni azokat az okokat, amelyek a filozófiai életmű több évtizedes „rejtőzködéséhez” vezettek.

Szabados Bettina (BTK FI/ELTE BTK)

*És Lukács György hová álljon?
Egy kísérlet margójára: Lukács
György helye a magyar
filozófiatörténetben*

Az előadás voltaképp egy kísérlet, amelynek célja a megosztó gondolkodó, Lukács György, helyét ki- és megjelölni a filozófiatörténetben. Kísérlet, olyan értelemben, hogy Lukácsot nehéz, mint gondolkodót, kategorizálni: korai magyar nyelvű írásaitól eltekintve már 1912-től kezdve külföldön próbál érvényesülni német nyelvű filozófiai műveivel, majd a marxizmus teoretikusaként a filozófiai munkássága majdhogynem elenyészővé válik, később az esztétikában találja meg saját hangját. Nemzetközi szinten (el)ismert, azonban ez is idegen nyelvű recepcióját bizonyítja. Mindezek mellett, mindezek felül, pedig fontos szempont még Lukács hozzáállása a filozófiatörténethez, azon belül is a magyar filozófiai hagyományhoz, amelyről fiatalkori írásaiban elítélően nyilatkozik. Az előadásnak tehát két iránya van, egyrészt reflektálni szeretne Lukács György „helyére, pozíciójára” a nemzetközi és magyar filozófiatörténeti-kánonban, másrészt szeretne kitekinteni Lukács saját értelmezésére, vajon a nagy gondolkodó, aki kíméletlenül értelmezte újra a nyugati filozófiai hagyományt, hová helyezné magát a filozófiatörténetben

HELYSZÍNTÉRKÉP

0 50 100 m

Készítette OSM alaptérkép felhasználásával V.P.A.

PROGRAM

2019. november 29.

08:50-09:00	Köszöntő
-------------	----------

I. szekció

A filozófiatörténet-írás kánonképzési problémái

09:00-09:20	Mészáros András (FÚ SAV)	<i>Ki a jelentős magyar filozófus?</i>
09:20-09:40	Székely László (BTK FI)	<i>A filozófiatörténeti relevancia típusai</i>
09:40-10:00	Diszkusszió	
10:00-10:20	Mester Béla (BTK FI)	<i>A magyar filozófia nyelve és európai kontextusa</i>
10:20-10:40	Frenyó Zoltán (BTK FI)	<i>„A filozófusok szenátusa.” Szempontok a magyar filozófiai kánon problémájához</i>
10:40-11:00	Diszkusszió	
11:00-11:20	Kávészünet	
11:20-11:40	Hoppál Bulcsú (NKE)	<i>A kánonképződés egy példája – Pauler Ákos és iskolája</i>
11:40-12:00	Turbucz Péter (MNL)	<i>Fikció és valóság, azaz miért nem Alexander Bernát a legismertebb magyar filozófus?</i>
12:00-12:20	Diszkusszió	
12:20-13:20	Ebédészünet	

II. szekció

a) alszekció

A filozófiatörténet szervezőelvei

13:20-13:40	Fehér M. István (ELTE BTK)	<i>Filozófia és filozófiatörténet(-írás). Alapelvek, módszerek, kritériumok</i>
13:40-14:00	Demeter Tamás (BTK FI/PTE BTK)	<i>A filozófiai kánonképzés lehetőségei</i>
14:00-14:20	Diszkusszió	

b) alszekció

Recepció- és hatástörténet

14:20-14:40	Perecz László (BME GTK/ELTE GTI)	<i>Filozófus – irodalmár – filozófus A Palágyi-recepció alakváltozásai</i>
14:40-15:00	Varga Péter András (BTK FI)	<i>Hungarikum-e a fenomenológia? A hatás, az eredetiség és a relevancia alakváltozatai Edmund Husserl és Palágyi Menyhért kapcsolatának példáján</i>
15:00-15:20	Diszkusszió	
15:20-15:40	Kávészünet	

III. szekció

Historiográfiai esettanulmányok

15:40-16:00	Zuh Deodáth (BTK FI)	<i>Ki olvas ma Hauser Arnoldot? A félrecsúszott recepció problémája</i>
16:00-16:20	Golden Dániel (BTK FI)	<i>A racionális rekonstrukciók fogságában – Lakatos esete a filozófiatörténettel</i>
16:20-16:40	Diszkusszió	
16:40-17:00	Hévizi Ottó (BTK FI/DE BTK)	<i>Stílusok a gondolatban Zalai Béla: egy múlt, amely később lett jelen</i>
17:00-17:20	Balogh Brigitta (PKE GTK / ELTE BTK) Kemény Bertalan (ELTE BTK)	<i>Dienes Valéria és a magyar filozófiatörténeti kánon</i>
17:20-17:40	Diszkusszió	
17:40-17:50	Kávészünet	
17:50-18:10	Szabados Bettina (BTK FI/ELTE BTK)	<i>És Lukács György hová álljon? Egy kísérlet margójára: Lukács György helye a magyar filozófiatörténetben</i>
18:10-18:20	Zárógondolatok	